

Ook de urbane **slechtvalk** houdt nog steeds van open land

Een groeiende broedpopulatie slechtvalken in Nederland; dat mag gerust een beschermingssucces genoemd worden. De Werkgroep Slechtvalk Nederland tekent ervoor. De charismatische roofvogel staat echter wel op de Rode Lijst in de categorie *gevoelig*; een kleine populatie is altijd kwetsbaar.

De slechtvalk is bij uitstek een predator van open landschappen, zowel tijdens als buiten de broedtijd. Een echte voedselspecialist is hij niet, maar binnen de beperking van zijn gegeven jachttechniek eerder een opportunist, die jaagt op een zeer grote diversiteit aan vogels. De enige voorwaarden die de soort stelt is: open ruimte en een rijk aanbod aan voedsel. Jurende slechtvalken moet je dan ook zoeken in open landbouwgebieden, open waterrijke gebieden en langs de kust. Met de gestaag afnemende openheid van het landschap wordt dat als jachtgebied voor de slechtvalk snel minder geschikt. In een besloten landschap neemt de havik de plaats in als vergelijkbare predator.

De voorkeur voor openheid is logisch als je kijkt naar de bouw van de slechtvalk en naar zijn jachttechniek. Hij heeft een zeer scherp gezichtsveld, spitse vleugels en erg krachtige vliegspieren. De beste combinatie om van grote afstanden mogelijke prooien waar te nemen, lange en zeer snelle duikvluchten in te zetten - vaak, maar niet altijd van grote hoogte - en uiteindelijk een vogel bij verrassing te slaan. De lange, krachtige poten en tenen komen dan goed van pas. Kenmerkend voor op vogels gespecialiseerde roofvogels is dat man en vrouw sterk in grootte verschillen en op prooien van verschillende omvang jagen. De slechtvalk vormt hierop geen uitzondering. Een paartje

kan daardoor binnen redelijke afstand van het nest profiteren van een grote diversiteit aan vogelsoorten. Binnen het prooispectrum zijn kleine soorten als graspieper te vinden, maar ook een grauwe gans loopt het risico geslagen te worden. Zulke kleine of grote prooien zijn echter zeer uitzonderlijk: de meeste prooien vallen qua formaat in de categorie spreeuw-duif.

De ontdekking van torens en pijpen

De slechtvalk heeft het in Europa decennia-lang moeilijk gehad. Aanvankelijk vooral door vervolging, later door het gebruik van persistente bestrijdingsmiddelen in de landbouw. Het is een bekend verhaal: de totale ineenstorting van de populatie werd gevolgd door herstel na het verbod op deze middelen. Stringente bescherming en een introductieproject resulteerden in een florerende populatie, zoals in ons buurland Duitsland. Inmiddels zijn er in veel landen meer broedende slechtvalken dan ooit, zoals in Groot-Brittannië.

Dat laatste geldt wellicht ook voor Neder-

land: hier is de soort vermoedelijk altijd een zeldzame broedvogel geweest, zeker in het verre verleden. Slechtvalken zijn immers vooral klifbroeders, van gebergten en rotsige kusten. In velen in Finland broeden slechtvalken in solitaire bomen, net zoals vroeger op de Noord-Duitse laagvlakte en zoals ook wel eens op de Veluwe is vastgesteld. Heel soms broeden ze op de grond, zoals op de Wadden en in 2006 en 2007 in Zeeland.

Maar op zoek naar nieuwe broedgebieden lieten de koloniserende slechtvalken uit Duitsland hun oog vallen op kunstmatige kliffen in onze industriële hoogbouw; koeltorens, schoorsteenpijpen en hoge gebouwen. En daar hebben we er veel van. Hierdoor kon de slechtvalk zich de laatste tien, vijftien jaar verspreiden over het rivierengebied, Zuidwest-Nederland en het Waddengebied. Vooral na 1995 ging het snel bergopwaarts. De laatste jaren broeden slechtvalken ook in Amsterdam en Haarlem. In Nederland huisden in 2007 maar liefst 43 territoriale paren.

Broedkasten en webcams goed voor succes

De Werkgroep Slechtvalk Nederland heeft in dit succes een belangrijke rol gespeeld. Op kansrijke locaties zorgde de groep, in goed overleg met beheerders en eigenaren, voor degelijke behuizing in de vorm van nestkasten. Hier is het broedsucces hoger dan zomaar op een richel of platform. Daarnaast heeft de groep onderzoek verricht naar broedsucces en voedsel生态学 van de slechtvalken. Aanvankelijk vooral door traditioneel veldwerk, de laatste jaren ook steeds vaker door het gebruik van digitale camera's. Het huiselijke leven van verscheidene slechtvalknesten is nu jaarlijks online te bewonderen. Dit verschaft niet alleen onderzoekers inblikjes waar ze vroeger alleen van konden dromen, maar het draagt ook sterk bij aan de huidige populariteit van de slechtvalk bij het grote publiek. De webcams van slechtvalken van de Hemwegcentrale in Amsterdam (Beleef de Lente) en de Mortel

bij Gemert-Bakel (NB) trokken vele tienduizenden bezoekers. Zonder uitzondering zijn de beheerders en eigenaren van slechtvalk-broedlocaties apetrots op 'hun' slechtvalken. Zo hing er zelfs in het bedrijfsrestaurant van de Hemwegcentrale een monitor, zodat de lunchende werknemers naar de valken konden kijken.

Het blijven vogels van het platteland

De aanpassing van slechtvalken aan het urbane milieu blijkt niet alleen uit de nestplaatskeuze. Een opmerkelijk fenomeen is dat stadse slechtvalken dankzij kunstlicht regelmatig ook 's nachts jagen; sommige slechtvalken specialiseren zich hierin en jagen bijna uitsluitend 's nachts. Dit resulteert in een op het eerste gezicht wat merkwaardig prooispectrum, waaronder kwartel, dodaars, geoorde fuut, waterral, kwartelkoning, bokje en houtsnip! Stuk voor stuk soorten die 's nachts vliegen en trekken. Zijn slechtvalken dan echt helemaal stads geworden? Het antwoord is nee. Want hoewel de meeste Nederlandse slechtvalken voor broeden zijn aangewezen op het urbane gebied, blijft de slechtvalk voor een belangrijk deel van zijn voedselkeuze afhankelijk van open gebieden, zeker als de omgeving van het nest geheel uit bebouwing bestaat. Hiervoor vliegen de vogels naar het omringende landbouwgebied of grote watervlak-

ten in de buurt. Meestal jagen slechtvalken in een straal van één tot vijf kilometer rond het nest, maar afstanden van veertig tot wel tachtig kilometer zijn niet ongewoon. Het menu van de slechtvalk weerspiegelt uiteindelijk het aanbod aan prooien in geschikt jachtgebied in de buurt van de nestplaats. Daarom spelen in veel Europese voedselstudies van urbane slechtvalken stads- en postduiven een belangrijke rol, met een aandeel van 11 tot 42% in het menu. Ook in Nederland vormen duiven een belangrijke prooisoot, net als spreeuw en diverse soorten lijsters en steltlopers. Maar slechtvalken weten altijd de beschikbaarheid van een prooisoot uit te buiten. Zo piekt in de herfst het aantal koperwieken in het menu. Een slechtvalk van de Hemwegcentrale bracht na een

noordwesterstorm zelfs een kleine alk aan! Het zal de komende jaren interessant zijn om te zien hoe de aantallen en het verspreidingsbeeld van broedende slechtvalken zich ontwikkelt. De verwachting is dat de groei er nog niet uit is, gezien de habitateisen van de soort. Tegelijkertijd zien we dat de nestplaatskeuze flexibeler wordt. In België broeden relatief veel slechtvalken op kerktorens. In Nederland zoeken steeds meer slechtvalken oude kraaiennesten op in hoogspanningsmasten in het open landbouwgebied. Weg van de stad dus, maar wel op een menselijk bouwsel. ●

VOOR MEER INFORMATIE: WWW.WERKGROEPSLECHTVALK.NL KIJK OOK OP WWW.BELEEFDELENTE.NL VOOR DE SLECHTVALK VAN DE MORTEL

